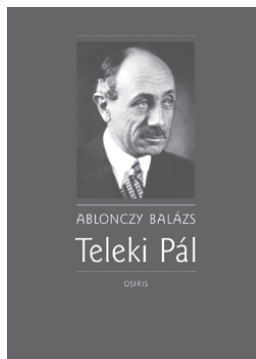

KÖNYVISMERTETÉSEK

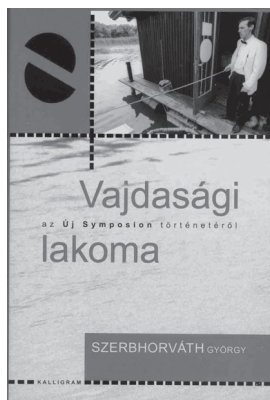
Ablonczy Balázs: *Teleki Pál*
Osiris: Budapest, 2005. 547.

A kötet – számos korábbi próbálkozás után – az első kísérlet egy szaktudományos Teleki-portré felvázolására. A bő félezer oldalon csaknem 1700 lábjegyzetet és széleskörű bibliográfiát felvonultató kötet sorra veszi a tudós-politikus pályájának nagyobb állomásait. A családtörténet rövid bemutatása után megismerkedhetünk az 1879-ben született politikus ifjúkorával: a családban és a piarista gimnáziumban töltött évekkel, az egyetemi tanulmányokkal, amelyek során a fiatalember tájékozódása a jogtudományról a földrajzra terelődik. Közben a politika is megérinti, s 1905-ben jelölteti magát képviselőnek. Innen indul az a pálya, amelyet az első világháború előtt befolyásol a turanizmus, az eugenika, a ratzeli ihletésű politikai földrajz. *A Katona és politikus az első világháborúban* című fejezet bemutatja az autós parancsörtsztként tevékenykedő Teleki frontélményeit és újbóli bekapcsolódását a politikába, amikor felveszi a háború előtt kényszerűen elejtett fonalat. Az összeomlás idején Teleki eleinte politikailag sodródik, Károlyi mellett áll egészen hosszú ideig, jóval Bethlen István jobboldali pártalakítási kísérletei után is, ugyanakkor elszántan szervezi a magyar béke-előkészületeket. A Tanácsköztársaság kikiáltása előtt Svájcba megy, majd innen Bécsen keresztül Szegedre tart. A szerző áttekinti Teleki külügyminiszteri, békedelegátusi, majd kormányfői munkáját. A mű második fele – a teljes könyv csaknem harmada – a két világháború között a nemzetevelés, a revíziós mozgalom élén tevékenykedő antiliberalis konzervatívot mutatja be, akitől nem áll távol a parlamentáris rendszer „meghaladása”, a korporatív államrend, a zsidóság jogfosztásának szorgalmazása, s kezdetben a német nemzeti-szocializmus bizonyos vonásainak dicsérete sem. A cserkészetben, a közgazdasági karon és az egyesületi életben tevékenykedő Teleki földrajzi nézeteinek változásába és magánéletébe (betegségeibe, pénzügyeibe és házasságába) is bepillantást nyertünk. Második miniszterelnöksége a fokozatosan szűkülő magyar külpolitikai mozgástér és az újabb revíziós követelések ket-tősségében zajlik. Miközben az erősödő német követeléseket valamiképpen

ellensúlyozni próbálja, küzd a német gazdasági és politikai befolyás növekedése ellen (lengyel menekültek befogadása, finnországi önkéntes légió, német gazdasági koncessziók vagy a pengő leértékelésének megtagadása). Ezzel párhuzamosan zajlik annak a konzervatív szociális reformnak (földbérlés, nép- és családvédelem, munkabérek szabályozása) a kimunkálása, amelynek kiegészítő, ám integráns eleme a magyar zsidóság rendeletek és törvények szabályozta kirekesztése.

A közvélemény nyomása, a politikai elit megosztottsága, az ellentétes irányú nagyhatalmi szándékok szorítása 1941 elejére olyan helyzetet alakított ki, amelyben egyetlen esemény – a jugoszláv válság – halomra döntötte Teleki minden számítását és megrendítette személyiségét is. Az öngyilkosság körülményeit a pszichológia eszközeivel is bemutató szerző könyve a kiterjedt forrásbázis mellett számos, eddig nem publikált fénykép miatt is figyelmet érdemel.

Szerbhórváth György: *Vajdasági lakoma*
Az Új Symposion történetéről.

Kalligram: Pozsony, 2005. 389.

A vajdasági Kishegyesen élő író, szociológus terjedelmes munkájában az Újvidéken 1961–64 között az *Iffúság* mellékleteként, majd 1965-től 1992-ig önálló folyóiratként megjelenő *Új Symposion* eszmetörténeti és kultúrszociológiai szempontú elemzésére törekedett, a politikai kontextust sem Hanyagolva: a műben kiemelt helyet kap az egykori Jugoszlávia, illetve Szerbia, azon belül is a Vajdaság, a vajdasági magyarok kulturális nyilvánosságának elemzése.

Az *Új Symposion*ról számtalan mítosz alakult ki, Szerbhórváth György ezek átértékelésére törekszik. Különösen fontosak a könyv azon részei, ahol az egykori szereplők visszaemlékezéseit szembeesíti korabeli írásaikkal, interjúikkal, kimutatva az emlékezet vakfoltjait, illetve azt, hogy e szereplők visszatekintve miképpen válnak – legalábbis saját emlékezetükben – kisebbségi jogvédő harcosokká.

A szerző a jelentősebb irodalmi művek, illetve korpuszok konkrét elemzésével sem marad adós – sorra fölvonulnak a korszak legendássá vált alakjai: Tolnai Ottó, Domonkos István, Végel László, Gion Nándor, majd a további nemzedékek vezető egyéniségei: Danyi Magdolna, Sziveri János, Csorba Béla, Losonczi Alpár.

A vajdasági lakoma az egykor legendás és a magyar kultúra egésze szempontjából fontos, innovatív folyóirat történetét sokoldalúan és aprólékosan, monografikus igénnyel dolgozza fel, esszéisztikus írásmódjának köszönhetően azonban a szélesebb olvasóközönség számára is élvezetes olvasmányt nyújt.

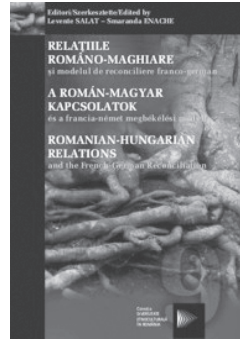
Levente Salat – Smaranda Enache (szerk.):

Relațiile româno-maghiare și modelul de reconciliere franco-german.

A román-magyar kapcsolatok és a francia-német megbékélési modell.

Romanian-Hungarian Relations and the French-German Reconciliation.

CRDE: Cluj, 2004. 640.

2002 tavaszán a marosvásárhelyi Pro Europa Liga és a kolozsvári székhelyű Etnokulturális Kisebbségek Forrásközpontja közös kezdeményezés keretében tett kísérletet arra, hogy képet alkosson a román-magyar kapcsolatok állapotáról és jövőbeli kilátásairól. A két civil szervezet elnökei felkérést juttattak el Románia és Magyarország magas beosztású tisztségviselőihez, vezető politikusaihoz és közvélemény-formáló egyéniségeihez, akikről korábbi megnyilatkozásaik alapján joggal lehetett feltételezni, hogy van mondanivalójuk a román-magyar kapcsolatok várható alakulásának kérdésében. A kezdeményezők 370 felkérést küldtek szét, ebből 150-nek román, 120-nak magyar, 100-nak pedig romániai magyar közéleti személyiség volt a címzettje. Mindhárom rész-minta nagyjából hasonló szerkezetű volt: azonos arányban tartalmazott felelős beosztású vezető politikusokat, a kérdéssel hivatásszerűen foglalkozó szakértőket és kutatókat, befolyásos média-személyiségeket és közmegebecsülésnek örvendő, ám a vizsgált kérdéssel szorosan nem összefüggő tevékenységet folytató értelmiségieket.

A válaszokból kibontakozó összkép alapján a román-magyar kapcsolatokat sajátos kettősség jellemzi. Egyfelől látványos előrelépésekkel lehet számolni az állam- és kormányközi kapcsolatok szintjén, amelyeket többnyire a térség geopolitikai behatároltságának és ezen belül az euro-atlanti integrációs érdekeknek lehet betudni. Az ígéretesen alakuló államközi kapcsolatokon túl azonban a nemzetek közötti viszonyt továbbra is több feldolgozatlan előítélet, kölcsönös gyanakvás terheli, ami kétségessé teheti az államközi viszonyok stabilitását,

amennyiben valamelyik országban a belpolitikai viszonyok alakulása ürügyeket szolgáltathat ezeknek az előítéleteknek a politikai kamatoztatására.

A kezdeményezés egyik hipotézise az volt, hogy a francia-német megbékélés és a mögötte álló intézmények, jelestül az Office Franco-Allemand pour la Jeunesse/Deutsch-Französisches Jugendwerk (OFAJ/DFJW), modellként szolgálhat azon kezdeményezések számára, amelyek a román-magyar államközi kapcsolatok stabilitásának hosszú távú megalapozásához kívánnak hozzájárulni, a két nemzet közötti vitás kérdések és előítéletek fokozatos felszámolása révén. A kötet Bernard Viale, az OFAJ/DFJW igazgatójának előszavával indít, a második részben pedig terjedelmes tanulmány ismerteti a francia-német megbékélési modell intézményi hátterének a történetét. A kötetet a szerkesztők konklúzióit összegző tanulmány zárja.

A kiadvány, formáját, nyelvi szerkezetét tekintve, rendhagyó vállalkozás. Háromnyelvűségét mindenekelőtt az indokolja, hogy a kezdeményezők egyszerre kívánták felhívni Románia, Magyarország és az Európai Unió felelős döntéshozóinak a figyelmét arra, hogy a közép-kelet-európai térség és az Unió stabilitásának érdekében érdemes figyelmet szentelni a román-magyar kapcsolatok alakulásának. A kérdésnek szentelt figyelem kontextusában pedig azt is tanácsos szem előtt tartani, hogy a román-magyar viszonyt terhelő előítéletek felszámolásához – amint erre a francia-német megbékélés története figyelmeztet – nem elegendő az államközi egyezmények pusztá létére hagyatkozni, hanem szükség lehet, többek között éppen a bennük foglaltak megvalósítása érdekében, egy, az Office Franco-Allemand pour la Jeunesse/Deutsch-Französisches Jugendwerk-hez hasonló intézményre, illetve más kormányközi programokra is.

György Péter – Kiss Barbara –
Monok István (szerk.):
Kulturális örökség – társadalmi képzelet.
Országos Széchényi Könyvtár –
Akadémiai Kiadó: Budapest, 2005. 140.

A kötetben a kulturális örökség és közvagyon értelmezésével kapcsolatos tanulmányokat olvashat az érdeklődő. A kötet szerzői érdeklődésük, szakterületük tudásának fényében vizsgálták meg a kulturális örökség fogalmának különféle vonatkozásait. Mászt lát és keres a levéltáros, a zenetörténész, az irodalmár és könyvtáros, ha örökségről beszél. Másként gondolkoznak azok,

akik munkájuk napi gyakorlatában találkoznak az örökségvédelem kérdéseivel, és megint másként azok, akik az örökség fogalmának ki- és átalakulásával, társadalomtörténetével, illetve annak esztétikai következményeivel foglalkoznak.

Történész, irodalomtörténész, szociológus, muzeológus, néprajzos, könyvtáros, levéltáros, zenetörténész, művészettörténész, filmtörténész, esztéta mondja el, mit gondol a kulturális örökség fogalmának ki- és átalakulásával kapcsolatban, elemzi az örökségfogalom változásának társadalomtörténeti és esztétikai következményeit, valamint az örökség továbbélésének lehetőségét az új, digitális hordozókon.

A tanulmányok szerzői: Dávid Ferenc, Dobszay László, Ébli Gábor, Fejős Zoltán, György Péter, Horváth Iván, Kecskeméti Károly, Kovács András Bálint, Margócsy István, Monok István, Radnóti Sándor, Rákai Orsolya, Sonkoly Gábor, Takáts József, Tomsics Emőke, Wessely Anna.

(Megrendelhető: OSZK Kiadványtár, Király Tímea. Cím: 1827 Budapest, Budavári Palota F épület. Fax: (1) 22-43-744, e-mail: kiadvany@oszk.hu)

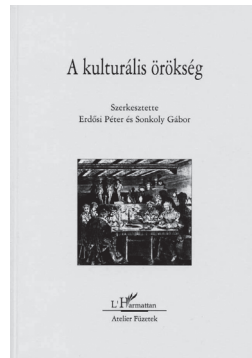
Erdősi Péter – Sonkoly Gábor (szerk.):

A kulturális örökség

L'Harmattan: Budapest, 2004. 549.

Az elmúlt évtizedekben a kulturális örökség fogalma a politikai és a tudományos diskurzusokban egyaránt látványosan elterjedt. Talán e gyors terjedéssel is magyarázható, hogy sokáig hiányzott egy olyan magyar nyelvű tudományos igényű könyv, amely e fogalom tisztázására vállalkozott volna. Sőt, általánosságban elmondható, hogy a magyar tudományosság viszonylag lassan reagál azokra a politika felől érkező kihívásokra, amelyek a kulturális örökség kulturális politikai kulcsfogalommá válásával járnak. A fogalom értelmezése még annak ellenére várta magára, hogy az elmúlt néhány évben több, a kulturális örökséget nevében hordozó intézmény jött létre, és a nemzeti örökség törvényi meghatározását célzó, egyre intenzívebb kodifikációs folyamat számos tudományterületre gyakorol jelentős hatást.

A fogalomhoz kötődő változások kortárs jellege, időbeli közelsége miatt e kötet szerkesztői nem bocsátkozhattak jóslásokba arra vonatkozóan, hogy a szárnyát próbálgató ezernyi pillangó közül melyek fognak vihart kavarni. Kötetükbe olyan tanulmányokat válogattak tehát, melyek a kulturális örökség

kialakulása és jelen helyzete körüli izgalmakat, tanácstalanságot, bosszúságokat és reményeket mutatják be. Tematikus felosztásba rendezték a térben – és néha időben is – igen heterogén, ám annál érdekesebb tanulmányokat, elfogadva, sőt, értékelve a gyakran megnyilvánuló személyes hangot és percepciót.

Munkájuk eredménye egy könyvvé transzformált *Kunstkammer*ként is fel-fogható, melyben a kulturális örökségről eddig felhalmozott tudást e fogalom leginkább kitapintható aspektusai alapján rendezték egységekbe, vagy ha úgy tetszik, termekbe. A látogatás első szakaszában az emlékezet és az örökség kapcsolatával foglalkoznak, majd megismertetik az örökség szerepét a nemzetépítésben, illetve a lokális identitások formálásában. Ezek után következik az örökség intézményesülésének, majd a leginkább érintett tudományágakhoz való viszonyának bemutatása. A tematikus egységeket a szédítő méreteket öltő és igen összetett örökségipar néhány elemének vizsgálata zárja. A látogatás végén a kulturális örökségre vonatkozó további információkat a kötetet záró bibliográfiában és honlap-ismertetőben szerezhet az érdeklődő.